

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із вступом вітчизняної економіки в ринкову стадію свого розвитку змінились форми ведення господарської діяльності. Господарюючому суб'єкту надані широкі права та можливості у реалізації своїх економічних інтересів, вибору способів організації та ведення бухгалтерського обліку, та відображення усіх операцій у фінансовій звітності.

На сучасному етапі розвитку продуктивних сил довгострокові активи, як і раніше, залишаються одним із найголовніших факторів виробництва. Від рівня технічної озброєності залежать і якість продукції, і продуктивність праці, і навіть показники рентабельності. Сьогодні будь-яке виробниче підприємство використовує досить широку номенклатуру основних засобів. Розвиток основних засобів як знарядь праці, засобів виробництва, призвів до необхідності класифікації їх за спільними ознаками. Основні засоби вимагають чіткого і точного обліку, причому відображаються вони не лише у бухгалтерських реєстрах, а й у фінансовій звітності.

Питанням обліку довгострокових активів присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме Рудановського О.П., Галагана О.М., Лозінського А.Д., Соколова Я.В., Бауера О.О., Ямей Б.С., Літлтона А.Ч. та ін.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методологічних та практичних аспектів обліку, аналізу, контролю та аудиту довгострокових активів на підприємстві.

Для досягнення вказаної мети в роботі поставлені для вирішення наступні **завдання**:

- провести огляд науково-економічної літератури щодо питання обліку довгострокових активів та їхнього складу;
- проаналізувати законодавчі та нормативні акти щодо обліку довгострокових активів;

- дослідити методику синтетичного та аналітичного обліку довгострокових активів на ТОВ «Ватра-Укр»;

- виявити особливості обліку та нарахування амортизації, а також особливостей відображення операцій з довгостроковими активами в регістрах обліку;

- визначити мету, завдання та джерела інформації для аналізу та аудиту довгострокових активів;

- проаналізувати склад та динаміку довгострокових активів на ТОВ «Ватра-Укр».

- провести коефіцієнтний аналіз довгострокових активів;

- оцінити ефективність використання довгострокових активів підприємством;

- визначити стан охорони праці та цивільного захисту на підприємстві.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ «Ватра-Укр» в частині методичного забезпечення бухгалтерського обліку, контролю та аналізу довгострокових активів підприємства.

Предметом дослідження магістерської роботи є сукупність теоретичних, методологічних і практичних аспектів забезпечення бухгалтерського обліку, контролю та аналізу довгострокових активів підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загально-логічні методи та прийоми: *узагальнюючий* - за допомогою якого здійснюється процес становлення загальних властивостей і ознак необоротних активів; *емпіричні* - застосовуються для виявлення схожості чи відмінності об'єктів необоротних активів; *методи наукової абстракції* - використовуються при обґрунтуванні теоретико-методологічних засад обліку, розробці групвань, порівняння і класифікацій; *статистичні методи* та ін.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, наукова та навчальна література, фінансова звітність ТОВ «Ватра-Укр» та інтернет-джерела.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть використовуватись у процесі вдосконалення використання та відображення методичного забезпечення бухгалтерського обліку, контролю та аналізу довгострокових активів підприємства, що дасть змогу підприємству вийти на новий рівень функціонування і покращити стан виробництва, технологічного процесу, а також свій фінансовий стан.

Обсяг і структура роботи. Робота складається із вступу, шести розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 121 сторінок, у тому числі 16 таблиць, 11 рисунків, списку використаних джерел із 91 найменувань, 20 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі подано теоретичне обґрунтування синтетичного бухгалтерського обліку, аналізу та контролю довгострокових активів, законодавче та нормативне регулювання щодо їх обліку.

Довгострокові активи є важливим об'єктом обліку на підприємствах, вони мають строк корисного використання більше одного року, тому їх ліквідність набагато менше, ніж оборотних активів. Основними видами довгострокових активів є основні засоби, нематеріальні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, фінансові інвестиції, капітальні інвестиції та капітальне будівництво.

Кожен з цих видів має свої способи відображення в обліку, законодавчі документи, які регулюють облік довгострокових активів, джерела формування та використання, склад та структуру. Основним з таких нормативних документів вважається Положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

Встановлено, що найважливішим документом, за яким здійснюється облік довгострокових активів є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV зі змінами і доповненнями, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку на підприємстві.

У другому розділі показано, що на ТОВ «Ватра-Укр» в бухгалтерському обліку кожен вид довгострокового активу відображається у відповідному журналі та відомості по рахунках та субрахунках. Так, для обліку основних засобів призначений 10 рахунок «Основні засоби», який має 9 основних субрахунків. Для зносу основних засобів призначений 131 субрахунок. Нематеріальні активи обліковуються по 12 рахунку «Нематеріальні активи», накопичена амортизація відображається по 133 субрахунку. Також, при обліку довгострокових активів використовують 15

«Капітальні інвестиції», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість» та інші рахунки.

Аналітичний облік ведеться у Журналі 4. До першого розділу відносять основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні матеріальні активи, знос необоротних активів та гудвіл. У другому довгострокові фінансові інвестиції, капітальні інвестиції, довгострокову дебіторську заборгованість.

Підприємство має право застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством, а саме статтею 8 Закону «Про податок на прибуток». При цьому нарахування амортизації здійснюється не в цілому по групі об'єктів основних засобів, а окремо по кожному об'єкту.

Третій розділ висвітлює інформацію, яка показує, що для проведення аналізу довгострокових активів на самперед визначається, які джерела інформації потрібно використовувати. Головними є Ф№1 «Баланс», Ф№2 «Звіт про фінансові результати» та Ф№5 «Примітки до річної фінансової звітності». Також, можуть аналізуватись різні первинні документи з обліку довгострокових активів, реєстри обліку, акти тощо.

У Ф№1 «Баланс» відображається уся інформація по наявним довгостроковим активам, які є на ТОВ «Ватра-Укр», їхню первісну вартість, наховану амортизацію, зношеність і вартість на даний період часу. Відповідно, довгострокові активи класифікують так, як це відображено упершому розділі активу «Балансу».

Аналізуючи ці форми звітності можна побачити реальний стан довгострокових активів, їх оновленість, забезпеченість підприємства необхідними основними засобами для максимально безпечного та вигідного їх використання, здатність до подальшої експлуатації, платоспроможність підприємства, наскільки воно є конкурентоспроможним та яка потужність виробництва, скільки продукції припадає на кожну гривню вартості основних засобів, характеризують оснащеність підприємства довгостроковими активами та показують величину основних засобів на одного працівника

тощо.

Для отримання детальної інформації про довгострокові активи використовують Ф№5 «Примітки до річної фінансової звітності» по якій здійснюється аналіз за групами довгострокового активу.

При аудиті довгострокових активів досить важливе значення грає перевірка основних засобів. Насамперед, аудитор звіряє фактичну наявність цього активу з відображеною вартістю у фінансовій звітності, тобто у Балансі та Примітках до річної фінансової звітності.

Важливе місце при проведенні аудиту займає перевірка правильності оцінки об'єктів за первісною вартістю. Чи дотримувалось підприємство усіх законодавчо встановлених правил при відображенні в обліку довгострокових активів.

У розділі висвітлені мета, завдання, джерела інформації по кожному виду довгострокових активів, прийоми проведення аудиту.

При здійсненні розрахунків у **четвертому розділі** використовувався горизонтальний аналіз, який є найкращим показником при відображенні стану необоротних активів на ТОВ «Ватра-Укр».

Як видно із розрахунків, є тенденція до зниження виробництва із року в рік. Стан необоротних активів, зокрема основних засобів, до 2013 року погіршувався. На кінець звітного періоду у 2012 році повністю зносилися інструменти та приладдя, а у 2013 році зросла до 38 тис.грн., первісна вартість машин та обладнання зменшилась особливо відчутно з 2011 до 2012 року і становила -2382 тис.грн., а у 2013 році зносились на 1326 тис.грн.

Встановлено, що у 2011 році ТОВ «Ватра-Укр» закупила та модернізувала транспортні засоби і їх первісна вартість почала становити 87 тис.грн., хоча до цього часу становила - 61 тис.грн.

У загальному вартість по необоротних активах з кожним роком зменшувалась. У 2010 на кінець періоду вона становила 38651 тис. грн., хоча на початок було 40453 тис. грн., тобто це на 1802 тис.грн. менше ніж за

попередній період. У 2011 році цей показник став менший на 1159 тис.грн., 2012 році – 1907 тис.грн., 2013 році – 1533 тис.грн.

Повністю незмінними залишались тільки фінансові інвестиції за методом участі в капіталі в асоційовані підприємства у розмірі 1654 тис.грн, та інші фінансові інвестиції в частки та паї у статутному капіталі інших підприємств – 12 тис.грн.

У п'ятому розділі розрахунки ефективності використання необоротних активів передбачають використання відповідних коефіцієнтів, таких як коефіцієнт зносу, придатності, оновлення, вибуття основних засобів, фондоозброєність, фондомісткість, фондovіддача.

Дивлячись на розрахунки, стан основних засобів на ТОВ «Ватра-Укр» не є досить добрим. Як відомо, якщо коефіцієнт зносу становить менше 50%, то основні засоби, які є в наявності на підприємстві, відносно нові та мають хороший технічний стан. На жаль, на цьому підприємстві вони мають значення більше 50% і з року в рік коефіцієнт збільшується. Тобто, основні засоби на підприємстві старішають, втрачають свою первісну вартість, що призводить до погіршення виробничого процесу, тому що саме за допомогою основних засобів здійснюється основне виробництво.

Коефіцієнт придатності показує, що на ТОВ «Ватра-Укр» основні засоби у майбутньому втратять придатність до експлуатації, якщо підприємство не покращить їх стан.

Тенденція до збільшення відновлення у 2011 році тільки у інших основних засобах: показник зріс на 0,53%, та малоцінних необоротних матеріальних активах, зріс на 1,75%. У 2013 році порівняно з 2012 роком зросли показники будинків та споруд і МНМА на 0,32% та 0,41% відповідно. Усі інші показники знизились, особливо на транспортні засоби.

Будинки, споруди та передавальні пристрої у 2013 році мають коефіцієнт відновлення більший ніж вибуття на 1,27%. Та, на жаль, усі інші об'єкти основних засобів мають більший коефіцієнт вибуття аніж

відновлення, особливо це видно в МНМА, інших основних засобах та машинах і обладнаннях.

Зростання фондів віддачі відбувається у 2011 році на 0,09 та незначне підвищення 2013 році на 0,04. Так як фондомісткість зворотний показнику фондів віддачі, то зростання відбуваються на кінець періоду порівняно з початком. У 2011 та 2013 роках показник зменшується на 2,19 та 0,62. Оснащеність праці виробничими основними засобами за 2010, 2011, 2012 та 2013 роки відносно однакова тільки у 2012 та 2013 роках спостерігається зменшення на 38,3 та 42,5 відповідно.

Шостий розділ. На підприємстві ТОВ «Ватра-Укр» існує служба охорони праці відповідно до типового положення, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці.

З новими працівниками та раз у певний період часу служба проводить з працівниками інструктаж. Вони бувають вступні, первинні, повторні, позапланові та цільові. Мета інструктажу - навчити працівника правильно і безпечно для себе і оточуючого середовища виконувати свої трудові обов'язки.

Інструктажі завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці. Знання перевіряє особа, яка проводила інструктаж. При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позаплановий інструктажів для працівника протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань.

На ТОВ «Ватра-Укр» прийнято ряд документів, які чітко регламентують діяльність забезпечення організації охорони праці та безпеки на підприємстві.

На ТОВ «Ватра-Укр» потенційна загроза виникнення пожежі, для встановлення належного протипожежного режиму, керівництвом

підприємства розроблені відповідні інструкції про заходи пожежної безпеки, які працівники сумлінно дотримуються. Також, розповсюджені установки пожежогасіння, які спрацьовують у автоматичному режимі. Автоматичні установки пожежогасіння мають постійно бути готовими до гасіння пожеж.

У своїй діяльності ТОВ «Ватра-Укр» керується положеннями про охорону праці, а також визначеними правилами у Законі "Про охорону праці", "Про забезпечення санітарного й епідеміологічного благополуччя населення" й іншими регламентуючими документами.

Існує ряд шкідливих факторів, які можуть негативно впливати на працівника при виконанні роботи та ТОВ «Ватра-Укр» приймає необхідні міри для мінімізації їх впливу на здоров'я робочих.

Ці фактори можна поділити на дві групи: фізичні небезпечні фактори та нервово-психічні перевантаження. Для уникнення першої групи факторів ТОВ «Ватра-Укр» старається зробити в цехах більш безпечні умови для виробництва світлової техніки шляхом якомога більшої автоматизації процесу виробництва, створили низку правил у який йдеться, як правильно поводитись на робочому місці, створюють комфортні умови, які будуть сприяти роботі працівника, запобігати переохолодженню приміщення чи навпаки його перегріву, надати приміщенню достатнє освітлення, а також мінімізувати та захисти органи слуху від шуму в цехах тощо.

Кожного року ТОВ «Ватра-Укр» виділяє певні кошти для фінансування охорони праці. У середньому це 1-2% від доходу підприємства від реалізації продукції. Найбільша сума виділена на це, аналізуючи останні чотири роки, становила 10171 грн. у 2010 році і найменша – 8758 грн. у 2011 році. З них найбільше коштів виділяється на компенсацію за несприятливі умови праці та спецодяг. Також, кошти йдуть на проведення медоглядів, спеціальне харчування, на заходи з оздоровлення праці та профзахворювання і нещасні випадки.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведеного дослідження дозволили зробити наступні висновки.

1. Проаналізувавши наукову економічну літературу встановлено, що довгострокові активи підприємства - це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом.

2. Досліджено, що вивчаючи стан довгострокових активів, визначають також і забезпечення ними підприємства. Для цього спочатку аналізують потужність обладнання й те, наскільки ця потужність відповідає виробничій програмі підприємства. Найповніше та найраціональніше використання усіх довгострокових активів підприємства сприяє поліпшенню її техніко-економічних показників: зростанню продуктивності праці, фондівіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості. Найбільш поширеними видами довгострокових активів є основні засоби.

3. З'ясовано, що аналізуючи використання основних засобів необхідно: перевірити забезпеченість підприємств обладнанням, визначити потребу підприємства в цих активах; оцінити ефективність використання основних засобів. Тобто, використати основні показники ефективності використання основних засобів; проаналізувати коефіцієнти зносу та придатності основних засобів; розрахувати коефіцієнт оновлення та вибуття основних засобів тощо.

4. Досліджено, що методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про довгострокові активи і розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені П(с)БО №7 «Основні засоби», П(с)БО №8 «Нематеріальні активи» та ін.

5. Придбані або створені довгострокові активи зараховуються на баланс підприємства по первісній вартості. Первісною вартістю довгострокових активів є їхня собівартість, яку визначають з урахуванням

способу отримання підприємством. У процесі використання довгострокові активи поступово втрачають властивості, що обумовлюють отримання економічних вигод, внаслідок фізичного та морального старіння. Зменшення корисних властивостей здійснюється шляхом нарахування амортизації.

6. Амортизація нараховується протягом строку корисного використання, який встановлюється підприємством самостійно у разі визнання такого об'єкта активом (тобто при зарахуванні його на баланс). Для нарахування амортизації довгострокових активів підприємство може застосувати один з наступних методів: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний чи виробничий. На ТОВ «Ватра-Укр» використовується прямолінійний та виробничий методи.

7. З метою реальної оцінки довгострокових активів підприємства передбачена можливість проведення переоцінки їх залишкової вартості за справедливою вартістю на дату складання балансу. Результатом переоцінки довгострокових активів може бути як позитивним (дооцінка), так і негативним (уцінка) – залежно від динаміки цін на об'єкт, що переоцінюється.

8. Важливе значення для підприємства має проведення економічного аналізу використання довгострокових активів. Основними його завданнями є:

- вивчення складу, структури і динаміки довгострокових активів;
- забезпеченості ними підприємства;
- оцінці їх стану.

9. Провівши коефіцієнтний аналіз довгострокових активів на ТОВ «Ватра-Укр» встановлено, що:

- 1) коефіцієнт зносу за 2010, 2011, 2012 та 2013 роки має значення більше 50%, це означає, що у підприємство має погану інтенсивність накопичення коштів для оновлення основних засобів;

- 2) коефіцієнт відновлення та вибуття за 2010, 2011, 2012 та 2013 роки показує, що підприємство має великий показник списання і не досить великі показники в оновленні та надходженні основних засобів.

10. Ефективність використання довгострокових активів на ТОВ «Ватра-Укр» не висока, є тенденція до зниження виробництва із року в рік. Стан довгострокових активів, в особливості основних засобів, до 2013 року погіршувався. На кінець звітного періоду у 2013 році повністю зносилися інструменти та приладдя, первісна вартість машин та обладнання зменшилась особливо відчутно з 2011 до 2012 року і становила -2382 тис.грн.

У 2011 році ТОВ «Ватра-Укр» закупила та модернізувала транспортні засоби і їх первісна вартість почала становити 87 тис.грн., хоча до цього часу становила -61 тис.грн. У загальному вартість по довгострокових активах з кожним роком зменшувалась. У 2010 на кінець періоду вона становила 38651 тис. грн., хоча на початок було 40453 тис. грн., тобто це на 1802 тис.грн. менше ніж за попередній період. У 2011 році цей показник став менший на 1159 тис.грн., 2012 році – 1907 тис.грн., а у 2013 році – 1533 тис.грн.

Повністю незмінними залишались тільки фінансові інвестиції за методом участі в капіталі в асоційовані підприємства у розмірі 1654 тис.грн, та інші фінансові інвестиції в частки та паї у статутному капіталі інших підприємств – 12 тис.грн.

АНОТАЦІЯ

Марчак Д.В. Методичне забезпечення бухгалтерського обліку, контролю та аналізу довгострокових активів підприємства (на прикладі ТОВ «Ватра-Укр»). – Рукопис.

Спеціальність 8.03050901 – Облік і аудит. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2014.

У магістерській роботі висвітлено теоретичне обґрунтування сутності довгострокових активів, їх складу, наявності, а також обліку та контролю на підприємстві. Розглянуто нормативні документи, що регулюють діяльність підприємства та встановлюють правила ведення бухгалтерського обліку та відображення у фінансовій звітності наявних довгострокових активів, а також дана характеристика стану довгострокових активів за кожною групою. Описано особливості ведення синтетичного та аналітичного обліку, способи нарахування амортизації та способи відображення операцій з довгостроковими активами в облікових регістрах. Визначено методіку проведення аудиту довгострокових активів.

Надані рекомендації щодо покращення виробництва та якості продукції на ТОВ «Ватра-Укр» шляхом удосконалення виробничого процесу через модернізацію чи закупівлю нових довгострокових активів. Усі надані пропозиції підтверджені відповідними розрахунками з використанням фактичних даних.

Проведено аналіз структури та динаміки, а також коефіцієнтний аналіз довгострокових активів на ТОВ «Ватра-Укр». Проаналізовано ефективність використання кожного виду необоротних активів на підприємстві.

Ключові слова: довгострокові активи, основні засоби, амортизація, нематеріальні активи, фондоозброєність, фондомісткість.

Марчак Д.В. Методическое обеспечение бухгалтерского учета, контроля и анализа долгосрочных активов предприятия (на примере ООО «Ватра -Укр »). - Рукопись .

Специальность 8.03050901 - Учет и аудит. - Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя. - Тернополь, 2014.

В магистерской работе освещены теоретическое обоснование сущности долгосрочных активов, их состав, наличия, а также учета и контроля на предприятии. Рассмотрены нормативные документы регулирующие деятельность предприятия и устанавливают правила ведения бухгалтерского учета и отражения в финансовой отчетности имеющихся долгосрочных активов, а также дана характеристика состояния долгосрочных активов по каждой группе. Описаны особенности ведения синтетического и аналитического учета, способы начисления амортизации и способы отражения операций с долгосрочными активами в учетных регистрах. Определена методика проведения аудита долгосрочных активов.

Даны рекомендации по улучшению производства и качества продукции на ООО «Ватра-Укр» путем совершенствования производственного процесса через модернизацию или закупку новых долгосрочных активов. Все представленные предложения подтверждены соответствующими расчетами с использованием фактических данных.

Проведен анализ структуры и динамики, а также коэффициентный анализ долгосрочных активов на ООО «Ватра-Укр». Проанализирована эффективность использования каждого вида необоротных активов на предприятии.

Ключевые слова: долгосрочные активы, основные средства, амортизация, нематериальные активы, фондовооруженность, фондоемкость.

Marchak D. Methodical provision of accounting, control and analysis of long-term assets of the company (for example, TOV (Ltd, LLC) "Vatra- Ukr"). - Manuscript.

Specialty 8.03050901 - Accounting and Auditing. - Ternopil State Technical University named after Ivan Puluj. - Ternopil , 2014 .

In the master work the theoretical study of the essence of long-term assets, their composition, availability, and accounting and control of the enterprise. Considered regulations governing the activities of the company and establish rules for accounting and disclosures in the financial statements of existing long-term assets, and describes the state of long-term assets for each group. We describe the features of synthetic and analytical accounting, methods of depreciation and methods, operations with long-term assets in the accounting records. Defined methodology for the audit of long-term assets.

Recommendations for improving the production and quality at TOV (Ltd, LLC) «Vatra- Ukr" by improving the production process through upgrading or purchasing new long-term assets. All submitted proposals supported by appropriate calculations using actual data.

The analysis of the structure and dynamics as well as ratio analysis of long-term assets to TOV (Ltd, LLC) «Vatra -Ukr". The effectiveness of the use of each type of non-current assets of the company.

Keywords: non-current assets, fixed assets, amortization, intangible assets, capital-labor ratio, capital intensity.